

Lucy

663

12

C43

2009

Հայ 663

643

ՂԱՐԻՔ ՄԱԷՏԻՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ՊԱՆԳՈՒԽՏՆԵՐԻ ԿԵՆՆՔԻՑ

Կուկազենց Աւօն՝
 Խողով մարմնով կուրխաւ:
 Պակր. վանեցիկ.

1583

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպ. Մ. Շարանի. || Тип. М. Шарадзе.

1894

Дозв. ценз. Тифлисъ, 2-го Мая 1894 г.

663-2009

5204
38

18661.

ՂԱՐԻՖ ՄՇԵՑԻՆ

Կ Ա Մ

ԿՈՒԿԱԶԵՆՑ ԱԻՑՆ ՍՏԱՄԲՈԼՈՒՄ

Ա.

Երկու տարի էր Կուկազենց Աւոյի գործերը վատ էին: Առաջին տարին կարկուտն էր փչացրել նրա արտերը, այս տարի էլ երաշտն էր այրել և չորացրել նրա հունձը:

Սշուներ վրայ էր հասել. Աւօն ոչ իւր և ոչ իւր անասունների համար ձմեռուան պաշար չունէր: Մշու գեղերում ուրիշի համար աշխատելով փող վաստակելու մասին մտածելն անգամ աւելորդ է, որովհետև ամեն տեղ աշխատող ձեռներն աւելի շատ են քան թէ աշխատանքը: Մերձակայ Մուշ քաղաքն էլ գիւղերից գերազանց չէր, այստեղ էլ ոչ մի վաստակի ճանապարհ չկար: Եթէ Աւօն միայնակ լինէր, կարելի է մի կերպ կառավարուէր, մի մարդու համար գլուխ սլահելը հեշտ է մինչև անգամ Մշու գիւղերում, բայց արի տես

որ նա ունէր մի պառաւ մայր, կին և մթտղեկ: Մթթէ կարող էր թողնել, որ սրանք սովամահ լինէին:

Աստուած ողորմած է, մտածում էր նա շատ անգամ և դեռ յուսով էր ապրում, բայց յոյսն երկար չը կերակրեց նրա ընտանիքին ու նա ստիպուած մի յուսահատական քայլ արաւ: Աւօն վճռեց պարտք վերցնել: Նրան օգնութեան հասաւ Ահմէտ աղան, որ բոլոր կարօտեալներին փող էր տալիս շահով: Աւօյի հինգ ոսկի պարտքը մի տարուան ընթացքում կրկնապատկուեց և այդ էլ շնորհիւ այն բանի, որ Աւօն Ահմէտ աղային չէր մոռանում մասնակից անել իւր տան բարիքներին, տօներին շինքը ծռած նրան տանում էր հաւ, ձու, գառը և իւր մօր ու կնոջ գործուածքներից:

Այս տարի Աստուծով լաւ հունձ կուներնանք. մխիթարելով ասում էր Աւօյի մայրը: Աւօն լաւ էր հասկանում այդ մխիթարանքի արժէքը, նա վաղուց հաշուել և տեսել էր, որ եթէ առատ հունձ էլ ունենայ հազիւ կարող պիտի լինի իւր պարտքը վճարել:

Երբ Աւօն այդ մասին մտածում էր, սաստիկ տխրում էր, մանաւանդ որ Ահմէտաղան այլ ևս չէր կամենում սպասել. նա ըս-

պառնացել էր Աւօյի երկու կովը, եզներն ու տունը պարտքի տեղ վերցնել: Այս սպառնալիքը Աւօն լսել էր նոյն իսկ Ահմէդաղայի բերանից, որ բայրամին սպասած ոչխարը պարգև չը ստանալով իւր պարտատիրոջից, նորա վրայ թափել էր իւր սրտի բարկութիւնը: Ահմէտի սպառնական ձայնից Աւօն գուշակել էր, որ նա անպատճառ կիրազործէ իւր ասածը:

Աւօյի ընկերն ու բարեկամը, Բելախենց Գեւօն, մի տարի էր, որ Ստամբօլ էր գնացել աշխատանքի: Աւօն իւր հոգսերից ընկճուած մոռացել էր արդէն նրան, երբ մի նամակ ստացաւ Գեւօյից: Աւօն նամակը տարաւ տէրտէրին որ կարդայ: Գեւօն Ստամբօլից գրում էր, որ իւր գործն յաջող է, մի հարուստ վաճառականի մօտ գործի է և այնքան է վաստակում, որ ամսական հարիւր ղուռ լետ է կարողանում ձգել:

Երբ տէրտէրը Գեւօյի գրածները կարգում էր, Աւօն ոչինչ չէր մտածում, երբ նա նոյնը իւր մօրն ու կնոջն էր պատմում, դարձեալ ոչինչ մտադրութիւն չ'ունէր առանձին, բայց երեկոյեան, երբ պառկեցաւ քնելու, մի նոր միտք ծնեց նրա մէջ և երկար ժամանակ չէր թողնում նրան քնելու:

— Ի՞նչ է եղել քեզ, հարցրեց նրան Հռիփսիմէն, նրա ամուսինը, որ կէս գիշերին զարթնել էր և նկատել, որ Աւօն դեռ քնած չէ:

Ոչինչ պատասխանեց Աւօն: Բայց նա սըխալուում էր. նրան մի բան էր պատահել, Ստամբօլ գնալու միտքը նրա գլխում նստել էր ու չէր դուրս գալիս:

Եթէ ես մի տարով Ստամբօլ գնամ, այնքան կարող եմ աշխատել, որ թէ պարտքս կըտամ և թէ մի բան կը յետ դնեմ, մտմտում էր նա և խիստ ուրախ էր իւր այս նոր մտքի վրայ:

Սակայն երբ միւս առաւօտը զարթնեց և յիշեց իւր մտադրութիւնը, չը հաւանեց և աշխատում էր մտքիցը հանել Ստամբօլ գնալը:

Ո՛չ, ո՛չ, Ստամբօլ չեմ կամենում գնալ: Ի՞նչ պէտք է անեն մայրս և կինս, եթէ ես հեռանամ այստեղից, թնչ կ'լինի սրանց վիճակը, եթէ ես ղարիբութիւն գնամ, ասում էր նա ինքն իրեն:

Նրան թւում էր թէ մի վատ բան է արել և սիրտը թեթեւացնելու համար գնաց հարևաններից մէկի մօտ և խօսք բացարաւ գարնանային ցանքի մասին: Իրաւ նրա սիրտը մի քիչ թեթեւացաւ, բայց հենց որ հեռացաւ

դրացուց, նոյն միտքն էլի ծագեց գլխումը, որ կասես մեխի պէս ցցուել էր և դուրս չէր գալիս:

Այդ օրուանից Աւօն սկսեց աւելի տխրել. երբ նա դաշտն էր գնում, ոչինչ չէր տեսնում իւր չորս կողմը, աչքերը չուում էր և մի կէտի վրայ նայում. սրա վրան աւելացաւ և Ահմէդի սպառնալիքն, որ վերջերս աւելի յաճախ էր կրկնուում. բարեսիրտ աղան մեծ ցանկութիւն ունէր Աւոյի տուն և տեղը գրաւելու: Այս սպառնացող վտանգը տանջում էր Աւոյին և զարհուրեցնում, Ստամբօլ գնալու միտքը հասունանում էր նրա գլխում աճելով ծաղկի արմատների նման, որ այնքան աճում ու զարգանում են, մինչև որ տրաքացնում են ծաղկամանը: Այն, այդ միտքն այնքան մեծացել էր, որ նրա գլխում էլ ուրիշ ոչ մի միտք տեղ չէր գտնում:

Մի առաւօտ, երբ Ահմէդ աղայի ծառան կրկին եկաւ փողը պահանջելու և իւր տիրոջ սպառնալիքը կրկնեց, Աւոյի սիրտն այնպէս մղկտաց, որ արտասուկները աչքերը լցուեցան: Ես պէտք է Ստամբօլ գնամ, ասաց նա ինքն իրեն ու միայն մի տարով, ոչ աւելի:

Բայց ինչպէս ասէր նա այս իւր մօռն

ու կնոջը: Երբ նա մտածում էր, որ պիտի թողնէ նրանց, այնպէս էր ծանրանում նրա սիրտը, որ կարծես մի մեծ քարի տակ են դրել իւր կուրծքը ճնշում:

Չէ, չէ, ես Ստամբօլ չեմ գնալ, ես այստեղ պիտի մնամ. մխիթարում էր ինքն իրան ամբողջ օրը, բայց երեկոյեան երբ յիշում էր Ահմէդի սպառնալիքը, Ստամբօլ գնալու միտքը չէր թողնում նրան քնելու:

Անգուլթ պարտատէրն ինքն եկաւ մի անգամ և կրկնեց իւր սպառնալիքը, Աւօն էլ չը դիմացաւ ու ասաց:

— Ի՞նչ ես շատ նեղացնում, եթէ մի տարով գնամ Ստամբօլ, քո պարտքն էլ կըտամ, փող էլ կուեննամ:

— Վայ մեզ, վայ մեզ, նա մեզ անտէր է թողնում, կանչեցին մայրն ու կինը միաբերան:

Կանանց վայնասունը հետզհետէ բարձրացաւ, հարեաններ լացի ձայնը լսելով հաւաքուեցան ու ներս թափուեցան իմանալու թէ ի՞նչ է պատահել:

Գրացիք թերևս չը կարողանային հանգըստացնել պառաւին ու իւր հարսին, եթէ նրանց մէջ չլինէր Հռիփսիմէի քաւորը, ծերունի Գրիգորը, որ իւր խելօք խոսքերով ա-

մենքին հանգստացրեց: Նա հենց ինքը երեք տարի Ստամբուլումն էր եղել և յետոյ դարձել իւր կնոջ ու երեխայոց մօտ, բաւական էլ փող էր բերել հետը: Նա Խօռում էր ծանր ու հանդարտ և աշխատում էր հաւատացնել, որ Ստամբուլն այնքան էլ հեռու չէ և մի քանի շաբաթում կարելի է հասնել այնտեղ:

— Իսկ ծովն թնչպէս պիտի անցնի, չէ՞ որ Ստամբուլը Սև ծովից այն կողմն է, հարցրեց միամիտ Հռիփսիմէն:

— Սյդ էլ հեշտ է, ծովը նա անց կը կենայ մեծ նաւով, պատասխանեց Գրիգորն ու սկսեց նկարագրել նաւը և պատմել՝ թէ թնչպէս են նաւով ճանապահորդում:

Քաւորի հեղինակութիւնը մեծ էր. կանայք նորան հաւատում էին, ուստի քիչ հանդարնեցին, բայց Աւուլի շուտով ուղևորուելու մասին մի խօսք անգամ լսել չէին կամենում:

Աւօն կարող էր հնձից լետոյ էլ ուղևորուել:

Ձը նայելով այս ընդդիմութեան՝ Աւօն չը փոխեց իւր միտքը. նա շատ լաւ գիտէր, որ հնձից սպասելիք չունի, իսկ մինչև այդ ժամանակ պարտքը պիտի մեծանայ և Ահմէդ աղան աւելի խտապահանջ դառնայ: Նա վճռեց այլ ևս երկար չը սպասել, մի նոր

մուրհակ տուաւ աղային՝ խոստանալով տարուան գլխին բոլոր պարտքը Ստամբուլից ուղարկելու և մի շաբաթից յետոյ ճանապարհընկնելու պատրաստուեցաւ:

Բ.

Երբ Աւօն տուն դարձաւ քաւոր Գրիգորի հետ, մայրն ու կինը սկսան կրկին լաց լինել, նրանք ամբողջ օրը լալիս էին. Աւոյի սիրտը լիքն էր թախիծով, արտասունքը նրան խեղդում էր:

Այժմ նա սկսաւ այդ հեռաւոր ուղևորութիւնից վախենալ. Նա խղճում էր և իւր պառաւ մօրը, մատաղատի ամուսնուն, նորածին մանկանը, որոնք միայնակ և անօգնական պիտի մնային: Ամբողջ շաբաթը անգործ շրջում էր նա, աշխատելու ոչ մի ցանկութիւն չ'ունէր, պառաւն ու հարսն էլ գործ չէին կարողանում անել: Նրանք գրեթէ ամենեւին միմեանց հետ չէին խօսում, ալլ ապշած և մտամոլոր միմեանց էին նայում և արտասւռում: Նրանց տունն այնպէս լուռ էր, որ կարծես մի ծանր հիւանդ լինէր այնտեղ պառկած:

Աւոյի ուղևորութիւնից մի երկու օր ա-

առջ Հռիփսիմէն առաւ նրա շորերը և տարաւ աղբիւրի մօտ լուանալու. այդ տեղ մի այնպիսի տխրութիւն պատեց նրան և կսկծով լցուեց սիրտը, որ ուշաթափ վայր ընկաւ: Նա առաւ Աւոյի հալաւը, կուրծքին սեղմեց ուժգին. թրջեց արտասունքով և մի այնպիսի կրակով վառուեց նրա սիրտը, որ մինչև այժմ երբէք չէր զգացած:

Սէր ասածը նա չ'գիտէր թէ ինչ է, երեք տարի առաջ էլ երբ ամուսնացաւ Աւոյի հետ, սէր չէր զգացել, բայց այժմ նրա մէջ վառուեցաւ այդ բոցը: Նրա խելքն այլ ևս չէր բանում, այնքան զօրաւոր էր այս նոր անիմանալի կիրքը: Հռիփսիմէն զգում էր միայն իւր սրտում մի այրուող ցաւ, որի պատճառն էր Աւոյի հեռանալը: Երեք ժամ շարունակ նստած էր նա աղբիւրի մօտ, երբ վերկացաւ տուն գնալու, սաստիկ լոգնածութիւն զգաց, կարծես մարմնի բոլոր անդամները ջարդուած լինէին: Աւօն շէմքում կանգնած էր, երբ նա եկաւ տուն, հրռիփսիմէի գունաթափ դէմքն ու արտասուալից աչքերը տեսնելով՝ նա գլուխը շուռ տուաւ միւս կողմը, այնպէս ցոյց տուաւ, որ ոչինչ չէ նկատում:

— Խղճնկ, նրա սիրտը մղկտում է, աղիք-

ները կտրատուում են, շշնջաց նա ինքն իրեն
և գնաց դէպի պարտէզը զովանալու, որով-
հետեւ նրա ներսն էլ այրուում էր:

Այնտեղ պառկած մնաց նա մինչև մայրն
եկաւ և տուն կանչեց նրան կերակուր ուտե-
լու: Նա բան ուտել չ'կարողացաւ, որովհետեւ
կերածը նրան լեղու համ էր տալիս, իսկ ա-
մուսնու տխուր հայեացքը նրա սիրտը ճըն-
շում էր: Վերջապէս հասաւ երեկոն, վերջին
երեկոն, որ իւր հայրենի յարկի տակ պէտք
էր անցկացնէր: Այդ մի տխուր երեկոյ էր Ա-
ւոյի և նրա տնեցոց համար, բայց արևն այ-
նուամենայնիւ մայր մտաւ զուարթ ու ոս-
կեփալլ, ապա դուրս եկաւ արծաթափալլ
լուսինը պայծառ երկնքի վերայ, սոխակն ըս-
կաւ դալլալլել պարտիզում նոյնքան քաղց-
րաձայն և նոյնքան գրաւիչ ինչպէս ամենայն
գիշեր: Գրացիք ևս ուրախ էին, դուրսը լըս-
ւում էր երիտասարդների երգի ձայնը, նրանց
ի՛նչ հոգն էր խեղճ Աւօն ու նրա սրտի թա-
խիծը: Այդ գիշերը նա շատ քիչ քնեց և
դեռ ծէզը չբացուած վեր էր կացել ճանա-
պարհի պատրաստութիւնը տեսնելու: Աւոյի
մայրն ու կինն էլ վաղ էին զարթնել, բայց
նրանցից և ոչ մէկը չէր խօսում, որովհետեւ
ցաւը կապել էր ամենքի բերանը: Մայրն և ա-

մուսիներ լուռ ու մունջ կապեցին ճանապարհի պաշարը, մայրը ապա տուաւ նրան ճանապարհի համար փոխառած դրամը:

— Ա՛խ, ասես թէ գերեզման եմ իջնում, հեծելով գոչեց Աւօն: Երանի՛ գիտենայիք թէ ի՛նչ է անցնում սրտովս: Գիշեր ցերեկ ձեզ պիտի կարօտեմ և հանգիստ պիտի չունենամ: Մայրիկ-ջան, ողջ կաց և մի տրտմիր, մի տարուց կը վերադառնամ և այն ժամանակ երջանիկ կ'ապրենք:

— Ո՛հ, միայն շուտ դարձիր, շուտ. աչքիս լոյս, ասաց մայրը հեծկլտալով: Տե՛ս, ես արդէն պառաւ եմ և տխուր, ո՛վ գիտէ՝ թէ արդեօք Տէրն ինձ չի՛ կանչիլ շուտով: Եթէ ես մեռնեմ, երբ դու այստեղ չըլինիս, չեմ կարող աչքերս հանգիստ փակել:

Ապա օրհնեց նա իւր որդուն և երեքը միասին սկսան աղօթել ծնկաչոք: Աւօն արտասուքը բռնել չ'կարողացաւ, իսկ երբ կանայք վայնասուճ բարձրացրին, համբուրեց մօր ձեռքը ու ամուսնու ճակատը, մօտեցաւ իւր ննջող մանկանը, համբուրներ դրոշմեց նրա այտերին ու շտապով դուրս եկաւ տանից: Պառաւն ու հարսը մի քանի ազգականների հետ միասին ուղեկցեցին նրան մինչև գիւղի ծայրը, այնտեղից նա մենակ առաջ գնաց դէ-

պի Մուշ, ուր պիտի միանար Տրապիզոն գնացող քարաւանին:

Գ.

Մինչև Մուշ հասնելը նա այնքան էլ տրտում չէր, որովհետև ամենայն ինչ շրջակայքում ծանօթ էր նրան, մանաւանդ որ մըտածում էլ էր՝ թէ ամենայն վայրկեան կարող է լետ դառնալ: Բայց միևս առաւօտը, երբ քարուանի հետ ճանապարհ ընկաւ դէպի Տրապիզոն, նա այնպէս տատանւում էր, որ անշարժ կանգնած մնաց ճանապարհի վրան և լետ սկսաւ նայել: Միայն այն ժամանակ սթափուեցաւ, երբ ընկերների ծաղրական խօսքերը լսեց:

— Այնպէս թթուել ես, որ կարծես ձեր գիւղի ողջ հարկը քեզնից են պահանջում, ինչ է եղել քեզ, հարցրեց վաճառականներից մէկը:

— Վախեննում եմ այդքան հեռու ճանապարհից, պատասխանեց Աւօն:

— Այն ժամանակ տուն դարձիր և երեսիդ օրօրոցը օրօրիր: Ինչպէս տեսնում եմ լաւ

երեխապահող կ'լինես, ասաց խօսակիցն ու
ամենքը սկսան բարձրաձայն ծիծաղել:

Այս ծաղրի խօսքերը Աւոյին սիրտ տուին
կրկին, և ցոյց տալու համար, որ այլ ևս չէ
վախենում պանդխտութիւնից, սկսեց երգել:
Հայրենիքից հեռանալու միտքն այժմ նրան
այնքան սարսափելի չէր թւում, որովհետեւ
իւր ընկերներն ամենքն էլ հայեր էին, դրան-
ցից շատերը երկրորդ և երրորդ անգամն էին
պանդխտութիւն գնում և տրամութեան նշոյլ
չ'կար նրանց երեսին: Աւօն հետզհետէ մո-
ռացաւ իսկ որ հայրենիքից հեռանում է, ո-
րովհետեւ գրեթէ ամենքն էլ նոյն Մշու բար-
բառն էին խօսում և սուրբ Կարապետով էին
երգում: Աւոյին այնպէս էր թւում, որ ինքը
ոչ թէ Ստամբուլ է գնում պանդխտութեան,
այլ ս. Կարապետ ուխտի: Այս մտքին նա
աւելի ևս ընդելանում էր այն պաաճառով,
որ կարաւանի մէջ ոչ մի տաճիկ, ոչ մի քուրդ
և ոչ մի եզդի չը կար, ամտնքն էլ հայեր էին
Միայն երեկոյեան դէմ, երբ Մշոյ դաշտն ա-
ներևութացաւ Աւոյի աչքից, նա կրկին տըխ-
րեց, բայց յոգնածութիւնից երկար չը կարո-
ղացաւ հայրենիքի յիշատակներով զբաղուել,
այլ մեռելի նման քնեց: Միւս օրը կարաւա-

նը ճանապարհը արունակեց և հասաւ լեռնոտ մի վայր, ուր ոչ մի գիւղ չէր երևում:

— Այստեղ պիտի դգոյշ լինենք քրդերից, ասաց կարաւանի առաջնորդը և պատուիրեց շուրջը դիտել: Ուղևորները լուռ էին, երկիւղը նրանց ամենքի սրտին տիրել էր և թնչպէս չվախենալին, իրենց պաշտպանութեան գէնքերն էին միայն պանդխտական գաւազանները:

Միայն վաճառականներն ունէին գէնք, այն էլ հակերի մէջ կապած: Իւրաքանչիւր ստուեր և հեռուից լսուող ձայն գրաւում էր ուղևորների ուշքը: Այսպէս առաջ անցան նրանք մի քանի ժամ, արդէն ամենայն երկիւղ մոռացել էին և կրկին սկսել էին ուրախ ուրախ խօսակցել, որ յանկարծ հեռուից սպառազինուած մի խումբ քրդեր երևացին:

— Անիծեալները վատ տեղ բռնեցին մեզ, փախչելու հնար չ'կայ, ասաց կարաւանի առաջնորդը, տեսնենք ինչ փրկանքով պիտի ազատուենք:

Ամենքի դողը բռնել էր, քաղաքացի վաճառականները գունաթափ իրենց կորուստն էին ուղբում, գիւղացի պանդխտներից փորձառուները անտարբեր էին, որովհետև կորցնելու ոչինչ չ'ունէին: Քրդերի խումբը սրարջաւ յառաջ էր գալիս, նրանք թուով քարա-

Լանի մի քառորդն անգամ չէին կազմում, բայց գինուած էին ոտքից մինչևի գլուխ: Քրդերը շրջապատեցին կարաւանը, առաջնորդը գոռաց:

— Ո՛վ տեղիցը շարժուել է, գնդակակոծ կը լինի, շուտ հանեցէք ձեր ոսկիքը...

Սմենքը լուռ էին, քրդերից մի քանիսը իջան ձիաներից և սկսան խուզարկել ուղևորներին մէկ մէկ: Վիզերը ծռած հայ գիւղացիք ամենայն անպատուութեան տանում էին: Յանկարծ իրարանցումն ընկաւ կարաւանի մէջ, երիտասարդ ուղևորներից մին քրդերի հայհոյանքներին չ'դիմանալով՝ բռնցքով գետին տապալեց նրանցից երկուսին: Որոտացին հրացանները և լանդուզն երիտասարդը դիաթաւալ գետին գլորուեց:

Սյա տեսարանն էլ չը վրդովեց կարաւանի անդամներին, նրանք սկսան իրենց կեանքը փրկելու համար աւելի մեծ գին տալ: Վաճառականներից ստացած ոսկիքն այնքան կուրացրին քրդերի աչքերը, որ նրանք Սւուլի նրման խեղճերին էլ չը խուզարկեցին, նրանք լաւ գիտէին, որ հայրենիքից հեռացող պանդուխտները նիհար որսեր են, դրանց պէտք էր վերադարձին կողոպտել... Քրդերը վերջապէս աւարտեցին իրանց գործը և կողոպտուած կարաւանը սկսաւ առաջ շարժուել: Պանդըխ-

5204
38
663-2009

տուլթեան առաջին զոհը, բանհոգի եղած յանդուգն երիտասարդը ճանապարհի ավին յանձնուեցաւ հողին:

Կեանքի վտանգն անցնելուց յետոյ ամենքն էլ ուրախացան, կային այնպիսիք, որ նոր էին ավսոսում՝ թէ ինչո՞ւ չըդիմադրեցին, մինչդեռ աւելի խոհեմներն Ս. Կարապետին էին վերագրում այս հրաշալի փրկութիւնը:

Այո դիպուածը կրկին վրդովեց Աւոյի միտքն ու սիրտն և նա սիրով լետ կը դառնար եթէ չ'վախենար միայնակ անելու այդ վտանգաւոր ճանապարհը:

Կարաւանն հասաւ վերջապէս Տրապիզոն: Աւօն ընկերների հետ միասին գնաց նաւահանգիստը, որ տեսնէ այն նաւը, որով Ստամբօլ պիտի գնար: Ծովի տեսքը զարհուրեցրեց Աւոյին. նրա սիրտը փղձկեցաւ, երբ յիշեց իւր հայրենիքն, նա դեռ ծով չէր տեսել, ուռտի և այդ անհուն ջրերի վրայ նաւելը նրան անխուսափելի մահ էր թւում:

— Ա՛խ, ինչո՞ւ չը մնացի մեր գիւղում, մեր տանը, ասում էր նա. Աստուած ողորմած է, կարելի կարողանայի պարտքս տալ և մօրս ու ընաանիքիս հետ ապրել, իսկ այժմ պիտի կա-կարողանամ արդեօք Ստամբօլ անգամ հասնել:

Ընկերները սիրտ տուին նրան կրկին և իրենց հետ միասին նաև նստացրին: Սկսեց Աւոյի տանջանքը: Նաւը ընդարձակ ծովը մըտաւ թէ չէ, փոթորիկը սկսաւ, նաւը մի կտոր տաշեղի նման տատանում էր ալիքների մէջ: Աւօն սարսափելի տանջանքներով պառկած էր տախտակամածի վրան և անդադար աղաղակում էր. — վայ ինձ, վայ ինձ. ինչո՞ւ թողի հայրենիքս, միթէ նրա համար, որ ծովի վրայ կորչեմ:

Ալիքները թափուում էին տախտակամածի վրայ, ուղևորներին իջեցրին նաւի նկուղը, ուր ձկների նման միմեանց վրայ էին թափուած նրանք և այնպէս էին տնքում, որ կարծես մերձիմահ հիւանդներ լինէին: Մուտը գիշերը վրայ հասաւ, հողմը սուլում էր, ալիքներն ուժգին բաղխում էին նաւի կողքերին, նաւն անդունդը գլորում և մի կողմից միւս կողի վրայ ձգում: Աւօն ամենայն ինչ կորած էր համարում և թմրած ընկած էր, նա աղօթք էր մըրմնջում Ս. Կարապետին օգնութիւն կանչում:

Վերջապէս առաւօտը բացուեցաւ, բայց փոթորիկը չը դադարեց, հողմերը կրկին շառաչում էին և նաւը կրկին տատանում էր: Զուրը ծածկում էր տախտակամածը, ուստի նաւի նկուղի բերանը փակեցին, ներսի օդն

անտանելի և խեղդուկ էր, ուտել խմելու մասին ոչ ոք չէր մտածում: Ուղևորութեան երկրորդ օրն Աւօն այնպէս թոյլ և հիւանդ էր, որ մտածում էր՝ աւելի լաւ կը լինէր եթէ մեռնէր: Ուժասպառ լինելով բոլորովին, խորը քնի մէջ ընկաւ և երբ միւս օրը զարթեց, փոթորիկն արդէն դադրել էր: Աւօն կրկին տախտակամածի վրայ բարձրացաւ, տեսաւ ընդարձակ ծովը, որի եզերքը չէր երևում, իսկ նորա գլխի վերևը ձգւում էր անսահման երկինքը: Յիշեց Աւօն Մշոյ դաշտը, իրենց գիւղը, հայրենի խրճիթն ու պարտէզը, միտքն ընկան մայրը, ամուսինն ու տղան, արտասուքը փայլեց նրա աչքերում և խորը յոգևոց հանեց: Հէնց պանդուխտը շուրջը նայեց ամենայն ինչ օտար էր... այնպիսի մի զգացումն ունեցաւ, որ կարծես, այլ ևս երբէք պիտի չը տեսնի հայրենիքը, կարծես ճակատագիրը նրան աշխարհիս ծայրն էր քշում: Ծովային տկարութիւնն անցաւ, այժմ նա առողջ էր, բայց տխուր, մռայլ և տրտում մտքերը հալածում էին նրան, աչքերը լառած ծովի մակերևոյթին ժամերով անշարժ նստում էր նա տախտակամածի վրայ: Զորրորդ օրը երկինքը պարզուեց, արևը փայլեց կրկին և ծովի երեսը պսպղում էր հայելու նման:

—Այսօր ճաշին Ստամբօլ կը հասնենք, ասաց Աւուլին ընկերներէից մէկը. երբ նա այս լսեց, կրկին սիրտ առաւ, որովհետեւ անհամբեր սպասում էր, թէ երբ պէտք է մէկ էլ ցամաքի վրայ ոտք դնէ:

Չորս օր ծովի վրայ տանջուելուց յետոյ ցամաք դուրս գալու միտքը խրախուսում էր նրան, նա վստահութիւն էր ստանում, որ Ստամբօլում ամենայն ինչ լաւ պիտի լինէր:

Դ.

Մի քանի ժամից յետոյ նաւը մտաւ Բոսփորի նեղուցը: Աւօն այնպիսի հրաշալիքներ տեսաւ հեռուից, որ կարծես կախարդական աշխարհումն է: Իւր կեանքումը նա մի հատ պալատ անգամ չէր տեսել, այստեղ նրա աչքերին հարիւրաւոր պալատներ երևացին Բոսփորի երկու ափերին: Քանի նաւն առաջ էր ընթանում, տեսարանն այնքան սքանչելի էր դառնում: Աւօն նկատեց մի քանի մանր նաւակներ, որ լիքն էին շքեղ հագնուած և զարդարուած տիկնանցով և պարօններով, ուրօնք ամենքն էլ Աւուլի աչքում երջանիկ ու հարուստ մարդիկ էին:

— Չշմարիտ է, որ մարդ այստեղ կարող է շատ փող աշխատել. մտածում էր Աւօն ինքն իրեն և առաքին անգամ գոհ եղաւ, որ վճռել էր Ստամբուլ գնալ:

Աւոյի զարմանքին չափ չ'կար, երբ նաւը ծռուելով նորա աչքին երևաց Ստամբուլը իւր հարիւրաւոր գմբեթներով, մինարէներով և պալատներով. նա կանգնած մնաց քարացածի պէս: Մեծապանծ տեսարանն հետզհետէ մօտենում էր և ընդարձակուում, վերջ ի վերջոյ նա չըգիտէր թէ որ կողմը դարձնէ իւր հայեացքը: Յանկարծ ուշքի եկաւ նա երբ նաւը Ղալաթիոյ աղտոտ և ծխամած օփին կանգ առաւ և ընկերները նրանասացին, որ պէտք է իջնեն նաւից:

Աւօն ձեռքը տարաւ կրծքին, ուր կարած էր նրա դրամի մնացորդը: Քառասուն ղուռչ, որ նա այնտեղ կարել էր, անկորուստ մնացել էր: Նա շալակեց իւր պարկն ու իջաւ մի նաւակ, որը պէտք է նրան ցամաք հանէր: Յամաք դուրս գալուն պէս մի քանի պաշտօնեաներ մօտեցան նրան և իւր ընկերներին, մի քանի հարցումներ տալուց յետոյ սկսան խուզարկել այդ խեղճերին: Մաքսատան պաշտօնեաները ապրանք չէին փնդուում նրանց մօտ այլ նամակներ ու թղթեր, որ կարող էին վտանգաւոր լինել...

Աւօն կարծես երազումն էր, մէկ էլ տեսաւ, որ ինքը մի նեղ և ցեխոտ փողոցում կանգնած է, ուղեկիցներն անհետացել էին այդ նեղ և բազմամբօխ լաբիրինթոսում: Առաջին միտքը, որ ունեցաւ, իր ընկեր Քէօրգին, Բելախենց Պեւոյին, փնտռելն էր, որի շնորհիւ նա յոյս ունէր աշխատանք ճարել: Բայց թնչպէս գտնէր նրան. 'յուսահատ աչքերով սկսաւ դէս ու դէն նայել, բայց այնքան բազմութեան մէջ Պեւօն չը չկար...

Աւօն սկսաւ դանդաղաքայլ յառաջ գընալ, որոնում էր իւր ուղեկիցներին և յոյս ունէր որևէ հայրենակցի հանդիպել, ԿարաՔէոյի հրապարակի մօտ մի քանի համալներ տեսաւ, որ հայերէն էին խօսում, ուրախացած դարձաւ նրանց ու հարցրեց:

— Ձէք իմանում Բիլախենց Պեւօն ո՞ւր է բնակւում:

— Ո՞րտեղացի ես, հարցրին նրան համալները:

— Մշեցի. Պեւօն իմ դրացին է, նա մի մեծ աղայի մօտ է ծառայում:

— Ի՞նչ է նրա աղայի անունը:

— Չեմ իմանում:

— Հա՛, հա՛, ծիծաղեցին համալները, եթէ այդ չես ինանում, շատ երկար կ'որոնես նրան՝

խելքդ թնչ է կտրում, Մշումն ես, ինչ է, որտեղ բոլորը մէկ մէկու ճանաչում են:

Նրանք երեսները դարձրին և Աւօն առաջ գնաց ու հասաւ հրապարակը: Ամբօխի բազմութիւնը բոլորովին շփոթեց նրան, խանութների կողմը քաշուեցաւ, յանկարծ նրա աչքին ընկան սառափները, որ ոսկիքն և արծաթը առաջները դարսած նստած էին: Աւօն կեանքում այդ քան փող չէր տեսել ուստի ապշած կանգնել և նայում էր:

— Ի՞նչ ես կամենում հարցրեց նրան սառափը:

— Ոչինչ, պատասխանեց Աւօն, ես որոնում եմ մեր գեղացի Գեւոյին:

— Ա՛յ, այնտեղ է կենում Գեւօն, ասաց սառափը ծիծաղելով և ցոյց տուաւ մի հարուստ և մեծ խանութ ահագին հայելի ապակիներով: Այդ խանութի ճակատին մեծ մեծ տառերով գրուած էր «Գէորգ Գաղաշեան» բայց Աւօն խօմ կարդալ չգիտէր:

— Հանաք ես անում, եղբայր, ասաց նա, Գեւորգը չէ կարող այնտեղ լինել, դա մի ուրիշը կը լինի:

— Ի հօրկէ քո Գեւօն չէ, խելքդ թնչ է կտրում, կրկնեց սառափը, դէ՛հ քաշուի՛ր, առաջս մի բռնիր:

Ամօթահար և տրտուժ առաջ գնաց Աւօն և հասաւ մի մեծ փողոց, ուր կային հոյակապ տներ:

— Կարելի է այստեղ է ապրում այն մեծ պարոնը. որին Գեւօն ծառայում է, մտածեց Աւօն, բայց չը վտահացաւ ոչ ոքի բան հարցնելու, որովհետև ամենքն էլ շքեղ հագնուած պարոններ ու տիկնայք էին: Աւօն դարձեալ վայր իջաւ Ղալաթա:

Այսպէս թափառեց նա մինչև երեկոյ և ասես բնազդմամբ կանգ առաւ վերջապէս մի աղքատին գինետան առաջ, որի տէրը պատահմամբ հայ էր: Աւօն ներս մտաւ. մի մասթիքա խմեց և զրուցասէր գինեպանին պատմեց իւր գլխի անցքը:

Ինչ մեծ եղաւ Աւօյի ուրախութիւնը, երբ գինեպանը յայտնեց, որ ինքն էլ մըշեցի է, բոլոր մշեցիք իւր գինետուն են յաճախում և լաւ է, որ նա իւր մօտ է եկել:

Հայրենասիրութիւնն այն աստիճան ոգևորեց գինետան տիրոջը, որ նա իւր հիւրին ձրի կերակուր և խմելիք առաջարկեց ու նրա կենացն էլ խմեց: Աւօն սկսաւ Գեւոյի մասին հարձու փորձ անել:

— Գեւօները շատ կան այստեղ, պատաս-

խանեց գինեպանն, թնչպէս է քո Գեւոյի ազգանունը:

— Բեւախենց:

Բեւախենց Գեւօ, Հան, ճանաչում եմ, նա երբեմն գալիս է այստեղ ընկերների հետ տեսնուելու, բայց թէ ո՛ւր է ծառայում, չը գիտեմ:

Աւոյի սիրտը վերջապէս հանգաստացաւ, նա մի մարդ էր գտել, որ ճանաչում էր իւր Գեւոյին: Գինետունն հետզհետէ լցւում էր, համալները կամաց կամաց հաւաքւում էին, Աւոյի ականջին էին հասնում իւր մայրենի, Մշու բարբառի հնչիւնները: Աւօն այլ ևս օտար չէր զգում իրեն: Համալները ոկսան ընթրել, մասթիքան տաքացրեց նրանց գլուխը, ամենքն էլ զուարթ էին:

— Արի դու էլ խմիր մեզ հետ, թնչ ես տխուր նստել, դիմեցին նրանք Աւոյին: Երբ համալներն իմացան որ նա նորեկ մշեցի է, էլ հարց ու փորձին վերջ չեղաւ, ամենքն էլ լուր էին կամենում իրենց սիրած հայրենիքից, գիւղից և մերձաւորներից: Հայրենեաց լիշատակները նորոգուեցան, խմիչքը ոգևորեց պանդուխտներին և «Կռուռնկ ուստի՛ կուգաս» թռաւ ամենքի կրճքից: Աւօն երգեց նրանց հետ միասին՝ և նրա վերքերը կրկին բացուեցան:

— Երկու ամսից Աստուծով տուն կը դառնամ, ասաց Համալներից մէկը:

— Ես էլ աւելացրեց մի ուրիշը: Բարի ճանապարհ, մաղթեցին ամենքը և բաժակները չըխկացրին:

— Ա՛խ ինչ երջանիկ էք, ասաց Աւօն, ո՞վ գիտէ, ինչքան ժամանակ պիտի մնամ այստեղ այնքան փոզ վաստակեմ, որ պարտքս վճարեմ: Նա կրկին խորասուզուեց իւր մտքերի մէջ: Երբ Համալները հեռացան և գինետունը դատարկուեց, չգիտէր ինչ անէ: Գինետան տէրը խղճաց նրան, թոյլ տուաւ այդ գիշերն այնտեղ անցկացնելու և բարի գիշեր մաղթելով, հեռացաւ խանութի յետևը:

Ե.

Աւօն միւս առաւօտը կրկին սկսաւ թափառել և իւր բարեկամին որոնել, որոհետեւ նրա միջոցով յոյս ունէր շուտով գործ գտնել: Ամբողջ օրը վեր վայր շրջեց Ղալաթան և յոգնած ու դադրած երեկոյին եկաւ իւր հայրենակցի խանութը:

Գիտես ինչ կայ, բարեկամ, ասաց գինե-

պանը, կամենաս քեզ համար վաղը գործ կը գտնեմ, բայց ծանր գործ է:

— Ոչի՛նչ, ամենածանր աշխատանք էլ լինի, յանձն կառնեմ, որովհետև ես փող եմ ուզում աշխատել:

— Այսօր երկու անգլիական նաւեր են եկել, դու պէտք է բեռը դատարկես ուրիշ մշակների հետ միասին: Ահա շուտով կը գան այն համալները, որ այդ գործն յանձն են առել, դու վաղը կարող ես նրանց հետ գործի գնալ: Մի անգամ գործի գնացիր, այնուհետև հեշտ է, միշտ կը կանչեն քեզ վաճառականները:

Միւս օրը Աւօն համալների հետ գործի գնաց: Նաւից բեռը ցամաք կրելը շատ ծանր գործ էր, Աւօն իւր կեանքում երբէք այդքան ծանրութիւն չէր տարել իւր մէջքով, բայց նա չէր տրտնջում, որովհետև նրա նըպատակն էր փող վաստակել, մանաւանդ որ իւր ապրուստի համար էլ օրական, մի քանի դուռը պէտք է ունենար: Մի քանի օրում այդ նաւերը դատարկեցին, յետոյ մի այլ նաւ դատարկելու կանչուեց Աւօն, այնպէս որ նա իւր օրտկան ապրուստը վաստակում էր, բայց դրամ վաստակելու մասին խօսելն անգամ աւելորդ էր: Ամենադառն աշխատանքից յետոյ

Հազիւ իւր քաղցն յագեցնելով՝ նա կարողանում էր միայն օրական մի դուռուշ լետ ձգգել: Գեւոյին այլ ևս չէր փնտրում նա, ժամանակ էլ չունէր դրա համար: Մի երեկոյ երբ նա իւր հայրենակցի գինետունը մտաւ, տէրն յայտնեց նրան, որ Գեւոն այնտեղ է եղել և կրկին կը գայ նրան տեսնելու: Երբ մի կէս ժամից յետոյ Գեւոն ներս մտաւ, նա երեսօլի նման ուրախացաւ և նրա վզովն ընկաւ:

— Ի՞նչ ուրախ եմ քեզ տեսնելով, ասա՛, ինչպէս են մայրս, քոյրս... Հարցումների մի տարափ տեղաց Գեւոն նրա գլխին:

— Ո՛հ, եթէ գիտենաս՝ թէ՛ որքան եմ կարօտել հայրենիքիս, ծնողներիս: Միւս տարի տուն եմ դառնալու, որովհետեւ, թէպէտ այստեղ փող էլ աշխատում եմ, բայց կեանք չեմ տեսնում այս օտարութեան մէջ: Անբողջ գիշերը միասին էին նրանք և շարունակ հայրենիքիցն էին խօսում. Գեւոն խօսք տուաւ աւելի թեթեւ գործ գտնելու իւր բարեկամի համար: Աւոն շատ ուրախ էր, որ մի այդպիսի պաշտպան գտաւ վերջապէս, որը սակայն Հազիւ երկու ամսում կարողացաւ իւր խոստումը կատարել: Աւոն դործ ստացաւ մի հացթուխի մօտ, նա կարիք չունէր այլ ևս ամենայն ա-

ուաւօտ հրապարակ վազել և սպասել, թէ ո՞վ կը վարձէ նրան: Նա այնքան էր վաստակում, որ շաբաթական 20—30 և երբեմն աւելի ղռուշ լետ կարող էր ձգել և շուտով ժողովել այն գումարը, որ իրեն պէտք էր: Նրա կերակուրն էր հաց ու սոխ:

Այսպէս անցան ամառն ու աշունը, եկաւ ու անցաւ ձմեռն ևս, Աւոյի խնայած գումարն աճում էր, բայց աճում էր և նրա վերադարձի ցանկութիւնը ու մաշող կարօտը: Միշտ իւր բարեկամին ասում էր: Գեռ այսքան ու այնքան է պակաս որ դումարը լրանայ, հէնց լրացաւ թէ ոչ, մի ամիս էլ կ'աշխատեմ, ճանապարհի ծախք կը հաւաքեմ և այն ժամանակ Աստուծով ճանապարհ կ'ընկնենք:

— Անպատճառ, միասին կ'երթանք, որովհետեւ պանդխտութեան հացը դառն է, կարօտն ինձ մաշում է օրէցօր:

Ամէն կիւրակէ երկու բարեկամները հանդիպում էին թէ եկեղեցում և թէ այլուր և խօսում, ծրագիր էին կազմում և օրերն էին համարում:

— Այժմ մեր գիւղում գետինը հերկում են, ասաց մի օր Աւօն Գեւոյին. արդէն գարուն է. ո՞վ պէտք է արդեօք այս տարի իմ արտն հերկէ: Աւոյի անհամբերութիւնը աճում

էր. նա առաջուան նման ամիսներ այլ շաբաթ-ներն ու օրերն էր համարում և շարունակ այն հրճուանքի մասին էր խօսում, որ իւր վերադարձը պիտի պատճառէր իւրայիններին:

Յուլիսի վերջին Աստուծոյ օգնութեամբ տանը կ'իինիմ արդէն, ասում էր նա, ճիշդ հնձի ժամանակ կը հասնեմ և իմ հունձս ես ինքս կ'անեմ, դրացիների մօտ էլ աշխատելով մի բան կը վաստակեմ:

Մայիսի կէսն արդէն անցել էր, յունիսն էլ հեռու չէր, որ Ստամբօլում և ուրիշ գատ տեղերում խօլերան յայտնուեցաւ: Առաջին օրերն քիչ էր խօսւում այդ մասին Աւօն էլ ամենևին չէր վախենում: Մի օր սակայն հիւանդացաւ հացագործի մշակներից մէկը և միւս օրը մեռաւ: Աւօն վազեց Բելախենց Գեւոյի մօտ և համոզում էր նրան շուտով հեռանալ քաղաքից:

— Ո՞վ գիտէ, կարելի է այդ ժանտ հիւանդութիւնով էլ վարտկուենք, եթէ մնանք, ասում էր նա:

— Աստուած մի արասցէ պատասխանեց Գէւօն. թէև երկու շաբաթ էլ մնալ էի կամենում այստեղ, բայց երբ դու կամենում ես, այն ժամանակ կարող ենք հէնց առաջիկայ գնացող նաւով սւղևորուել:

Բայց հիւանդութեան պատճառով նաւերի հաղորդակցութիւնը շատ անկանոն էր և առաջիկայ նաւը մի շաբաթից յետոյ միայն պիտի ուղևորուէր: Այս յետաձգումը տրամեցրեց Աւոյին, նա աւելի անհամբեր դարձաւ քան մինչև այժմ էր, իսկ անհամբերութիւնը աւելի ևս էր շատացնում նրա երկիւղը:

— Գիտես, ասաց նա մի երեկոյ Գեւոյին, ինձ թւում է՝ թէ ես մեր հայրենիքն այլ ևս չեմ տեսնելու:

Այդ թնչ ես խօսում, կանչեց Գեւօն, չորս օրից նաւը ճանապարհ է ընկնում և մինչև այն օրը միտքդ մի պղտորիլ և յոյսդ մի կտրիլ:

Աւօն ջանք էր անում երկիւղը սրտից հանելու, բայց չէր կարողանում: Ամենայն առաւօտ ուրախութեամբ գործի էր գնում, անցած օրուան ծանրութիւնը կարծես մի մեծ վէմի նման ընկնում էր նրա ուտերից, բայց երեկոյին երբ մտնում էր կրկին մշեցիների բնակած խանն ու իջնում ընդհանուր ննջարանի տեղ ծառայող նկուղն և նորանոր մահուան լուրեր էր առնում, կրկին ծանրանում էր նրա սիրտը: Հայրենիքը չը տեսնելու երկիւղն հետզհետէ բռնում էր նրա սիրտն ու նա բարոյապէս ընկճւում էր: Աւօն վերջին շաբաթը հանգիստ քուն անգամ չունէր

ճարակող հիւանդութեան սարսափելի տեսարանները երազումը կրկին բացուում էին նրա առաջևը: Քանիցս արդէն երեւացել էր նրան մայրն երազում, քանիցս նա երազի մէջ ճաշակել էր վերադարձի քաղցրութիւնը, երբ յանկարծ այդ բերկրալի երազների փոխարէն մահուան տեսարաններ սկսան պատկերանալ նրան: Երբ երեկոյեան խանն էր մտնում առաջ, լսում էր ընկերների պատմած արկածները, հայրենիքից լուրեր էր առնում, մի վայրկեան ազատուում էր օրուան ճնշող հոգսերից, իսկ այժմ այդ ուրախութեան փոխարէն ամենայն օր նոր նոր դժբախտութիւններ էր լսում, ծիծաղի և անմեղ կատակների փոխարէն ընկերակիցների ողբն ու կոծն էր լսում: Մշեցի համալսների բազմամարդ խանն հետզհետէ ամայանում էր, շատերն երկիւղից արդէն փախել էին, իսկ Աւօն դեռ գիմանում էր: Պեւոյի հետ տեսնուելու երկրորդ առաւօտը Աւօն հազիւ կարողացաւ գործի գնալ. նրան այնպէս էր թւում, որ խանի նեխած օդիցն և անքուն գիշերուանիցն է այնպէս ջարդուած, ուստի ծովափը գնաց, մի կարօտակէզ հայեացք ձգեց ծովի վրայ, միտքը թռաւ, հեռու, հեռու, դէպի Մուշ, դէպի իւր գիւղը: Բայց արդէն գործի գնալու ժամանակ էր.

շտապով հասաւ հացագործի տունն ու սկսաւ աշխատել: Աւուրի գլուխը ցաւում էր, նա կէսօրին այլ ևս ոտքի վրայ կանգնել չէր կարողանում, սիրտն սկսում էր տակն ու վրայ լինել: Ընկերներն այդ նկատեցին, վրայ հասաւ և հացավաճառն ու իսկոյն բժիշկ կանչեցին: Թաղական բժիշկը Աւուրին ս. Փրկչի փոխադրել կարգադրեց, նա վարակուել էր խուլերայով:

Երբ Աւօն ուշքի եկաւ, արդէն Փրկչի հիւանդանոցումն էր, նա նոր զգաց իւր վիճակը, յուսահատութիւնը տիրեց նրան: Յաջորդ օրը բժիշկը մխիթարեց նրան, յոյս տուաւ որ կ'առողջանայ, բայց հիւանդն ամենայն յոյս կտրել էր, նա ճակատագրին հաւատում էր, ինքն այլ ևս հայրենիք չէր վերադառնալ: Միւս օրը պէտք է մի նաւ ուղևորուէր դէպի Տրապիզոն, Գեւօն եկաւ փնտռելու իւր ընկերոջը, նրան այդ ուրախառիթ լուրն հաղորդելու, բայց սրբան եղաւ նրա յուսահատութիւնը, երբ լսեց Աւուրին պատահած թըշուառութիւնը: Գեւօն մի վայրկեան սարսափից կարկամած մնաց. ապա չիշեց խեղճ Աւուրի վերջին խօսքերը, դառն արտասուեց և կամեցաւ իւր անբաղտ հայրենակցին տեսնել:

— Ո՛չ, ես Աւուրին այստեղ մենակ չեմ թողնիլ, ես նրան անպատճառ պիտի տեսնեմ,

ս. Կարապետը անկատար չի թողնիլ նրա մուրազը, կարելի է նա կ'առողջանայ և միասին կուղևորուենք Հայրենիք:

Գեւոն չ'նկատեց անգամ թէ քնչպիսի արագութեամբ Հասել էր ս. Փրկիչ, նա իսկոյն տնօրէնի գրասենեակը մտաւ և Հարցրեց Աւուրին:

— Ի՞նչ երևի Բելախենց Գեւոնն էս, ասաց տնօրէնը:

— Այն, իմ անունս Գեւո է:

— Խեղճ ընկերդ շարունակ քեզ էր ուզում, նրա վիճակն այսօր վատացաւ, մի քանի ժամ է արդէն, որ վախճանուել է. նա մի ծրար յանձնեց քեզ տալու Համար, խնդրեց որ իւր մօրն Հասցնես:

Հինգ օր յետոյ Բելախենց Գեւոն նաւ նստաւ դէպի Հայրենիք ուղևորուելու, Ստամբօլը նրան մի գերեզմանոց էր թւում, նա մի առ մի յիշում էր իւր պանդխտակիցներին, որոնք փող վաստակելու յուսով այդ տեղ էին եկել և այժմ օտար սառն Հողի տակ Հանգչում էին: Իւր վերագարձն անգամ այնքան չէր ուրախացնում նրա սիրտը, որովհետև շատերի մահուան գուժարէր լինելու միտքը նրան սարսուռ էր պատճառում:

